

זה השער לה' צדיקים יבואו בו

ספר

יעטה מורה

שיחות ומאמרים – תורה

דרשות ומאמרים
דברי חכמה ומוסר יקרים
להורות הדרך ילכו בה מישרים
לראות בטוב ה' בארץ חיים

שנאמרו מפני
הרה"ג יעקב ברוך הכהן טראב זצ"ל

רבה דשכונת התקווה וראש ישיבת "רבנו יוסף חיים" בעיר ת"א
בן הרה"ג עזרא הכהן טראב זצוק"ל ראב"ד דמשק

נדפס פעיה"ק ירושלים תוכב"א
שנת גמ ברכות יעטה מורה לפ"ק

תוכן העניינים

שיחות ומאמרים

ענייני תורה	רה
אופן התפילה על תורה.....	רה
לפלפל בהכמה דווקא מתוך יראת ה'.....	רמ
הלל מחייב את העניים – עד כמה.....	ריג
מסירות נפש להקמת מוסדות תורה.....	ריז
קביעות בלימוד התורה.....	ריט
השכחת התורה ע"י המלאך	רבג

עניני תורה

אופן התפילה על תורה

ת"ר: שנים עשר דברים שאלו אנשי אלכסנדריא את ר' יהושע בן חנניא ג' דברי חכמה ג' דברי אגדה ג' דברי בורות וג' דברי דרך ארץ וכו'.

ג' דברי דרך ארץ מה יעשה האדם ויחכם, אמר להם ירבה בישיבה וימעט בסחורה אמרו הרבה עשו כן ולא הועיל להם, אלא יבקש רחמים ממי שהחכמה שלו שנא' "כי ה' יתן חכמה מפיו דעת ותבונה" (משלי ב') מאי קמ"ל דהא בלא הא לא סגי.

וכתב רש"י – למה ליה למימר להו ירבה בישיבה הואיל וברחמים הדבר תלוי (נדה ע, ע"ב) כלומר: האדם מצדו צריך לעשות כל השתדלות אפשרית כדי לרכוש את החכמה ואחר כל זה עדיין הוא זקוק לתפילה ולרחמי שמים.

כי גם בלימודים לא כולם מצליחים כאומרים (במדרש ויקרא פ"ב א') אלף בני אדם נכנסים למקרא יוצא מהם מאה למשנה, עשרה לתלמוד ואחד להוראה. וזה תלוי בסייעת דשמיא.

וכן מובא באבות (פ"ב מ"ב) רבן גמליאל בנו של רבי יהודה הנשיא אומר יפה תלמוד תורה עם דרך ארץ. אבל בזה צריך למעט, כאומרים (שם מ"ה) לא כל המרבה בסחורה מחכים (יכול להחכים אחרים) וכדברי ר"מ (שם פ"ד מ"א) הוי ממעט בעסק ועסוק בתורה.

הילקוט שמעוני (קהלת, רמז תתקסח) אומר על הפסוק בקהלת (ב' י"ח) ושנאתי אני את כל עמלי שאני עמל תחת השמש כי הכל הבל ורעות רוח, ר"מ הוה כתבן (ספרן) [מובחר] הוה לעי בתלת סלעין [ר"מ היה ספרן והיה מתפרנס ג' סלעים] אכיל ושתי בחדא ומתכסי בחדא ומפרנס לבני אורייתא בחדא, [והיה משתמש בסלע אחד לאכילה ושתייה, ובעוד סלע לבגדים, ובסלע השלישי היה מפרנס את בני התורה].

אמרו לו תלמידיו רבינו בנינו בניך מה את עביד להון, [שאלוהו התלמידים לבניך מה אתה נותן ומשאיר להם] אמר להון אי הוו צדיקי כהדא דאמר דוד, [אמר להם אם יהיו צדיקים, כמו שאמר דוד] ולא ראיתי צדיק נעזב ודרעו מבקש להם, ואי לאו כהדא דאמר שלמה

וואס לא יהיו צדיקים כבר הקדים שלמה אמר) "ומי יודע החכם יהיה או סכל וישלוט בכל עמלי שעמלתי ושחכמתי תחת השמש וגם זה הבל".

נמצא שהדבר הראשון הנדרש מהאדם כדי להשיג החכמה "ירבה בישיבה ויעסוק בתורה".

אולם, גם אחרי שמרבה בישיבה ועוסק בתורה, עדיין עליו לעשות את הדבר השני להשגת החכמה, והוא בקשת הרחמים. ועלינו להתבונן כיצד לעשות זאת באופן שנשיג על ידה את החכמה בשלמותה.

והנה דבר זה יש ללמוד מתפילתו של עתניאל בן קנז המוזכרת (בדברי הימים א, ה, י): "ויקרא יעבץ לאלוקי ישראל לאמר אם ברך תברכני והרבית את גבולי והיתת ידך עמי ועשית מרעה לבלתי עצבי ויבא אלוקים את אשר שאל".

ובתמורה (ט"ז ע"א) דרשו חז"ל: אם ברך תברכני – בתורה, והרבית את גבולי – בתלמידים, והיתת ידך עמדי – שלא ישחכך תלמודי מלבי, ועשית מרעתי – שיזדמנו לי רעים כמותי, לבלתי עצבי – שלא ישנבני יצר הרע מלשנות (פירש"י שלא ישנבני יצר הרע לבטל מתלמוד תורה) אם אתה עושה כן מוטב ואם לאו הריני הולך לנסיסי לשאול (יורד עם עצבוני לקבר) מיד ויבא אלוקים את אשר שאל.

והנה חזו"ל החסיפו מילת מיד אשר אין לה כלל רמוז בפסוק, ויש לעיין מניין לקחו זאת.

ובשיחות מוסר (מאמר י' תשל"א) יישב ע"פ דיוק, שמאחר שאמר "אם אתה עושה כן מוטב ואם לאו הריני הולך בנסיסי לשאול" כלומר ששלמות החכמה הוא עניין של חיים ומות בשבילו ע"י בקשה כזו הקב"ה נותן מיד.

ללמדנו בא, שכך צריכה להיות בקשת בן תורה מאת הקב"ה שיחוננו בתורה. עליו לחוש בכל נימי נפשו כי אם הוא זוכה לתורה מוטב ואם לאו הרי הוא הולך ח"ו לשאול בלי תקווה, והמבקש רחמים בהרגשה כזאת נענה מיד.

שלמה המלך ע"ה אומר: "אני חכמה שכנתי ערמה ודעת מזימות אמצא" (משלי ח' י"ב) ודרשו חז"ל בסוטה (כ"א ע"ב) א"ר יוסי ב"ר חנינא: אין דברי תורה מתקיימים אלא במי שמעמיד עצמו ערום עליהן שנא' אני חכמה שכנתי ערמה. ופירש"י: שפירש מכל

עסקים ונעשה עליה עני וחסר כל (ל"א שמערים שיתקיים תורתו לקבוץ על יד וללמוד מכל אדם).

אולם, המהר"ל מפרש: החכמה שורה וחלה על מי שהוא ערום ממנה ומרוקן כמו גם השמן שנעשה ע"י אלישע לאשת עובדיה שנמשך כל עוד שהיו כלים ריקים וברגע שאמרה לבנה הגישה אלי עוד כלי ויאמר אליה אין עוד כלי ויעמוד השמן (מלכים ב' ד').

כוונתו לומר שעל האדם צריך להכשיר את עצמו "תמיד" להיות כלי מקבל דהיינו שלא ירגיש עצמו מלא, דהרגשה זו מונעת ממנו קבלת השפע האלוקי.

וכן משמע מדברי רבנו יונה ז"ל ביסוד התשובה שכתב ז"ל: ביום ההוא ישליך כל פשעיו אשר עשה ויעשה עצמו כאילו בו ביום נולד ואין בידו לא זכות ולא חובה וזה היום תחילת מעשיו. עכ"ל.

והנה יש לתמוה, בשלמא על חובה שיחשוב שאין לו, שפיר. אולם מדוע עליו לשכות גם את הזכויות שעשה.

אולם לפי מה שהזכרנו לעיל שכדי לקבל צורה טובה יותר ומשופרת לבעל תשובה מוכרחים להפשיט את הצורה הישנה כדוגמת צביעת בית או ריהוט שמוכרחים קודם כל להעביר את הצבע הישן ואח"כ צובעים בצבע החדש ה"ה הכא, ולכן עליו לשכות גם מהזכויות.

ומשום כך אומרים חז"ל "עבו"ם קרובי תשובה" (ילקוט יונה רמז תק"ג). וכשמתגיירים נעשים אדוקים במצוות יותר מהיהודי הטבעי כמ"ש "קשים גרים לישראל כספחת".

וכן כתב החינוך (מצווה קע"ג) "ובטעם המים שיטהרו כל טמא, כדי שיראה האדם את עצמו אחר הטבילה כאילו נברא באותה שעה, כמו שהיה העולם כולו טרם היות בן אדם, וכמ"ש "ורוח אלוקים מרחפת על פני המים", ויתן אל ליבו בדמיון כי כמו שנתחדש בגופו יחדש גם פעולותיו לטוב, ויבשיר מעשיו וידקדק בדרכי ד' יתברך".

וזהו הטעם שאמרו (בסנהדרין צו) אמר ר' זירא אע"ג דשלח וכו' הזהרו בבני עמי הארץ שמהן תצא תורה. שהרי שמעיה ואבטליון מבני בניו של סנחריב ומבני בניו של המן למדו תורה בבני ברק כלומר, משום שאין לו יחוס אביו ואין לו צורה לכן הוא שואף לרדוף אחר החכמה יותר מאשר תלמיד חכם ותיק.

ובך מסביר המהר"ל את משאחז"ל ביבמות (סג) "כל העוסק בבניין מתמסכן" וז"ל "ויש בזה דבר עמוק כי הבניין הוא הפך הברכה כי הברכה ופרצת ימה וקדמה.

והבניין הוא הפך הברכה כי הברכה אין לה גדר וגבול ולכך נאמר בברכה ופרצתה ימה וקדמה וכו'. ואין ברכה אלא בדבר הפרוץ ואין לו גדר וגבול וזהו ענין הברכה ובניין הוא הפך זה ועוסק בדבר שהוא הפך הברכה מתמסכן.

הצלחת האדם ברחניות מותנית בכך שיכיר בהכרה ברורה שהוא זקוק תמיד ללימוד ולא יבנה בניין ויגדור את עצמו בגדר שב"ה אני מסתפק ברוחניות ממה שיש לי ואינו צריך לבלום כי אז הוא מתמסכן חיותו נפסקת ח"ו. בקשת רחמים מהקב"ה בהרגשה ובהכרה הטובה, מיד יביא אלוקים את אשר שאל.

וכן מספרים על הגאון ר' חיים מוולוז'ין שהיה מברך שעשה לי נס במקום הזה בכל פעם כשהיה עובר ליד גשר של נהר ידוע ששם אירע הנס לאמו של הגר"א זצ"ל בעודה תינוקת כאשר נפלה למים וכמעט טבעה עד שהצילוה ברנע האחרון והגר"ח ברך כאילו הנס ארע לו, שכן אילו לא הייתה ניצולת היה מפסיד את רבו הגר"א.

לומדים מזה עד היכן מגיעה מחויבותו של אדם כלפי מי ששימש לו גורם לעליה רוחנית.

החת"ם סופר במאמר "פתוחי חותם (הקדמה לשו"ת חלק יו"ד) בותב: לכן נפלאה כל כך אהבת הקב"ה לאברהם אבינו ע"ה לפי שגם אברהם ידע דרך להתבודד ולשנות באהבת ה' תמיד, גם הוא שמע מהנוך שהיה לפניו אשר מעודם מעודנו תשוקתו אל ה' חדל מהיות איש אבל אברהם הבין כי לא זה רצון ה', ואינו חפץ שאדם יתעסק רק בהשתלמותו הפרטית, ולכן גמר בלבו כי טוב למעט בהשלמת עצמו ולהרבות כבוד שמים ע"י חנוך ולמוד העם והבנים ללכת בדרכיו כמ"ש "כי ידעתיו למען את אשר יצווה את בניו". אומר רש"י כי ידעתיו לשון חיבה.

לפלפל בחכמה דווקא מתוך יראת ה'

"אמר רבא בשעה שמכניסין אדם לדין אומרים לו נשאת ונתת באמונה, קבעת עתים לתורה, עסקת בפר' ורבי', צפית לישועה, פלפלת בחכמה, הבנת דבר מתוך דבר, ואפ"ה אי יראת ה' היא אוצרו אין אי לא לא". (שבת לא)

משל לאדם שאמר לשלוחו. העלה לי כור חטין לעלי' הלך והעלה לו. אמר לו ערבת לי בהן קב חומטין, אמר לו לאו, אמר לו מוטב אם לא העלת.

לכאורה המאמר הוא פשוט: חז"ל אומרים בשעה שמכניסין אדם לדין יהי אשר יהי גדול בחכמה או קטן בחכמה שואלים אותו את השאלות הללו. נשאת ונתת באמונה, קבעת עתים לתורה רש"י מפרש: ולפי שהאדם צריך להתעסק בדרך ארץ, שאם אין דרך ארץ אין תורה, הוצרך לקבוע עתים לתורה דבר קצוב שלא ימשך כל היום לדרך ארץ". והמהרש"א מוסיף, לכך אמר עתים בלשון רבים, לרמוז שחייב לקבוע עתים ביום ועת בלילה.

עסקת בפרו"ר ולא אמר קיימת, לרמוז אם הוא טפל בהכנסת כלה או חתן לחופה, השיא יתום ויתומה וכו'. וכן צפית לישועה מובן מה התביעה מהאדם.

אבל פלפלת בחכמה והבנת דבר מתוך דבר לא מובן, הרי כבר שאלו אותו אם קבע עתים לתורה.

ובודאי שכונת השאלה פלפלת בחכמה היא על חכמת התורה, וא"כ לשם מה חזר עליה הרי היא כבר כלולה בשאלת קבעת עתים לתורה.

ואפ"ה – אף שיש בו כל המדות הללו, אם יראת ה' היא אוצרו טוב אם לא לא. ולמה, חז"ל מביאים משל לאדם שאמר לשלוחו העלה לי כור חטין לעלי', הלך והעלה לו. אמר לו ערבת לי בהן קב חומטין, – (ארץ מלחה ומשמרת את הפירות מהתלווע). אמר לו לא. אמר לו מוטב אם לא העלת – (חבל על הפרחא שלך כיון שיתליעו למעלה בעליה). ואם הם לפני היית אוכל אותם.

וכאן קשה מאד להבין את ההתאמה לנמשל, וכי יעלה על דעתו של מי שהוא לומר לאדם מישראל, שאם אין בו יראת שמים מוטב שלא ילמד תורה ולא יקיים מצוות. הרי אין צדיק בארץ אשר יעשה טוב ולא יחטא.

אמנם נכון שאמרו חז"ל בנמ' ברכות דף י"ז. "דבל העושה שלא לשמה גוח לו שלא נברא", אבל התוס' כבר פירשו היינו דוקא שאינו לומד אלא לקנטר את חברו.

ועם כל זה חז"ל אמרו רק גוח לו שלא נברא ולא בא לעולם בכלל. אבל לאחר שכבר בא לעולם אין בן חורין להפטר משום מצוה. כמו שכתוב בספרים הקדושים שאל ידמה האדם בנפשו, שאם לא למד תורה בעוה"ז ומשום כך לא ידע את המצוות כולם, אז הקב"ה לא ידון אותו עליהם, אלא הוא עתיד ליתן את הדין אפי' על מה שלא עשה ערובי תבשילין. עד כדי כך אפי' שהוא אסור דרבנן.

א"כ איך אפשר לומר לו לאדם שנשא ונתן באמונה וקבע עתים לתורה, עסק בפריה ורביה, צפה לישועה, פלפל בחכמה והבין דבר מתוך דבר, אם יש בו יר"ש טוב אם לא כדאי היה של יעשה את כל זה, דבר מאד תמוה.

על מנת להבין את דברי רבותינו אלה. עלינו לדעת היטב פירושה של מצות ת"ת.

הרמב"ם כותב בהלכות ת"ת: "כל איש מישראל חייב בת"ת בין עני בין עשיר, בין שלם בנפשו בין בעל יסורין, בין בחור בין שהיה זקן גדול שתשש כוחו, אפילו היה עני המתפרנס מן הצדקה ומחזר על הפתחים, ואפי' בעל אשה ובנים, חייב לקבוע לו זמן לתלמוד תורה ביום ובלילה שנאמר והגית בו יומם ולילה".

האדם יכול לקיים את מצות והגית בו יומם ולילה, בכל ספר קדש שהוא ילמד בו בקריאת תנ"ך, משניות גמרא הלכות ואגדות. כי כולם נתנו למשה מסיני למרות שהוא אינו מוכשר להסיק מקריאתו בספרים הללו, הלכה למעשה להורות אותה לעצמו, וכל שכן לאחרים. בכל זאת את מצות והגית בו יומם ולילה הוא מקיים בלמוד הזה.

המטרה השני' שיש בלמוד התורה היא ידיעת התורה, כמשו"ל ושננתם לבניך ודברת בם, שיהיו דברי תורה מחודדים בפיהך, שאם ישאלך אדם דבר אל תגמגם ותאמר לו אלא אמור לו מיד. שנאמ' אמור לחכמה אחותי את, ואומר קשרם על לוח לבך ואומר חיצך שנונים. ופירש"י יהיו מחודדים בפיהך. חזור עליהם ובדוק בעומקם שאם ישאלך אדם, לא תצטרך לגמגם. אמור לחכמה אחותי את, שתהא בקי בה כאחותך שאסורה לך ע"ש.

ועל מנת להגיע לידיעת התורה כדי שלא יהיה האדם בבחינת ולא עם הארץ חסיד, חובה על כל אחד ואחד מישראל ללמוד תורה בעומק. כי ככל שהאדם יתעמק וישכיל

יעטה עניני תורה מורה ריא

בחכמת התורה יהא ירא שמים באמת, וידע לקים את התורה ביתרון הכשר, על פי כל דקדוקי המצוות.

טעות לחשוב שאפשר להיות ירא שמים בלי ללמוד תורה, אדם בלי תורה הוא נקרא תם אבל במובן השלילי של המלה פתי ולא יותר.

ידוע המעשה עם רימ"ס כשנכנס לחנות מבלת לקנות מצרכים וכששלם לבעל החנות את מה שמגיע לו והלה לא היה עודף ויצא לחנות השכן לפרוט את הכסף. אז הוא בקש מהרב שישב בינתיים לנות בחנות. הרב סרב ויצא וחכה בחוץ כשחזר החנוני שאל אותו למה הוא יצא.

אמר לו, כיון שאסור להתיחד עם כסף של מי שהוא אחר, כשם שאסור להתיחד עם הנשים. והביא לו ראיה מהגמ' בקדושין שעשרה פרוצים אסורין להתיחד עם אשה אחת, וביחס לממון כל העולם נחשבים כפרוצים.

רואים מהספור הזה למה יכולים להגיע אם מעמיקים בדרו"ל, ולא לחנם חכמים הרשו לו לאדם לאבד את הזמן היקר ולגלות למקום תורה. לישון ולנות כדי שתהיה דעתו צלולה ללמוד תורה ולהסיק את מסקנותיה. ואפי' אמרו למכור ספר תורה כדי לשכור מלמד לו ולבניו.

בי ידיעת התורה דורשת חכמה גדולה וכשרונות גדולים להבין אותה על פוריה ולכוון אל האמת.

משום כך דוקא במטרה השניה שבמצות ת"ת שחיא ושנתם לבניך, דרושה יראת שמים גדולה. לא כמו שאר מצוות שופר סוכה ולולב ואף "והגית בו".

ואת הפירות קוצרים רק לאחר זמן ולא בו ברנע שמתעמקים בה.

אלו הן שתי המטרות שיש במצות תלמוד תורה.

לאחר הקדמה זו נוכל להבין את דברי חז"ל בגמ' שאמרנו, ששואלים את האדם קבעת עתים לתורה, כוונתם לחלק הראשון של המצוה, להנות בתורה לא חשוב באיזה ספר קדש, רק להנות בתורה.

פלפלת בחכמה וחבנת דבר מתוך דבר, חוזר על החלק השני של המצוה, שהוא ידיעת התורה, ועל זה אמחו"ל אם יראת היא אוצרו, וזה חוזר דוקא על השאלה

האחרונה, אם פלפלת בחכמה והבנת דבר מתוך דבר, על זה אומרים לו היה לך כדאי לאבד זמן לישון ולנוח ולאכול טוב, כדי שיהיה לך כח להתעמק בחכמת התורה, אם יש לך יראת שמים בסופו של דבר, אבל אם אין לך יראת שמים חבל על הזמן הזה שיכולת לעשות בו מצוות אחרות שאינן דורשות בזבזו זמן ונוחיות כאלה.

וזהו המשל של הגמ' בבעל החטים.

עפ"י פירשו האחרונים (תוספת ברכה) את כונת הגמרא בנדריים (פא ע"א) "מפני מה אין ת"ח שיצאו ת"ח מבניהם לפי שאין מברכים בתורה תחלה".

ובפשוטו הפי' הוא, שלא היו מברכים את הברכה אקבו"צ לעסוק בדברי תורה, לפני שמתחילים ללמוד, כיון שהיו כל כך זריזים ללמוד, לא היה להם זמן לברך. כך מפרשים. אבל זה דחוק מאד וכי כמה זמן זה לוקח.

אבל לפי מה שראינו שבמצות ת"ת יש שני חלקים, האחד להנות בתורה בלי שום כונה צדדית, אלא רק מפני שה' צוה אותנו כך. והשני הוא ידיעת התורה שלומדים ע"מ לדעת. נמצא שמי שלומד תורה ע"מ לדעת הלמוד הוא בגדר הכשר מצוה. ועל הכשר מצוה לא מברכים כשם שלא מברכים על אפית המצות, על בנית הסוכה ועל כתיבת תפלין על עשית הציצית וכדומה.

משום כך אותם החכמים לא ברכו קודם הלמוד, כי הם למדו כדי לדעת. וזהו הטעות שלהם שהרי הלמוד בלבד הוא גם מצוה.

לכן הקב"ה העניש אותם בבנים שאינם ת"ח מדה כנגד מדה, הם טענו שהלמוד הוא רק לשם ידיעת המצוות. או באו הבנים שלהם ואמרו למה ללמוד תורה, הרי אנחנו רואים מה שצריך לעשות ולא צריכים ללמוד תורה, וזה נקרא כיום "מסורת" "מסורתית" וכולנו עדים לאן מגיעים אותם האנשים שאינם לומדים תורה, ואומרים שהם מסורתיים, שמיום ליום הולכים מדחי אל דחי מהכרח מתוך חוסר ב?? החיים הדתיים על פי חוקי התורה אלא לפי מה שזוכרים מה שעשה האבא או מה שעשתה האמא.

יכאב הלב לפרט את כל הדברים. לכן סופם של ילדים אלה להיות עמי ארצות גדולים, או ח"ו שיצאו לתרבות רעה מהמודה של היום. מסורת שאין לה חגורת בטחון תמידית העשויה מלמוד תורה, אפי' על דברים ידועים ואשר דשו בהם כבר כמה פעמים, אין ערובה להמשכיותה.

על השאלות הללו, חייב כל אדם לדעת מה להשיב עליהם בבוא העת, לאחר אריכות ימים ושנים. וזהו אחד היסודות של האמונה בהשארת הנפש ותחית המתים. שהיהודי מאמין בהם וכל ענין המיתה הוא רק התחלפות הלבוש החיצוני של האדם בעוה"ז, לובש מדים אלה ובעוה"ב לובש מלבוש אחר. אבל חיינו נשארים בהמשך.

ואם יאמר האדם מה איכפת לו במה שידונו אותו אחר המיתה. כשם שהאדם לא איכפת לו במה שידונו אדם אחר.

הרי האדם נשאר אותי אדם האדם – הנשמה, ולא הנוף. האם האדם אומר על עצמו שלא איכפת לו מה שיהיה ממנו בעוד עשר שנים או יותר.

אבל האדם החפשי רואה במות את סופו המוחלט, והוא צועד בחייו לקראת האפס, כמו שאמר עשו ואנכי הולך למות. ממש כל רגע ורגע. ופרשו רבותינו שהוא כפר בתחית המתים.

הלל מחייב את העניים – עד כמה

איתא בגמ' יומא (לה ע"ב) תנו רבנן עני ועשיר ורשע באין לדין, לעני אומרים לו מפני מה לא עסקת בתורה, אם אומר עני הייתי וטרוד במזונותי אומרים לו כלום עני היית יותר מהלל, אמרו עליו על הלל הזקן שבכל יום ויום היה עושה ומשתכר בטרעפיק חציו היה נותן לשומר בית המדרש וחציו לפרנסתו ולפרנסת אנשי ביתו. וכו'.

עשיר אומרים לו מפני מה לא עסקת בתורה, אם אומר עשיר הייתי וטרוד הייתי בנכסי אומרים לו כלום עשיר היית יותר מרבי אלעזר, אמרו עליו על רבי אלעזר בן חרסום שהניח לו אביו אלף עיירות ביבשה וכנגדן אלף ספינות בים ובכל יום ויום נטל נאד של קמח על כתיפו ומהלך מעיר לעיר וממדינה למדינה ללמוד תורה. וכו'.

רשע אומרים לו מפני מה לא עסקת בתורה אם אמר נאה הייתי וטרוד ביצרי הייתי, אומרים לו כלום נאה היית מיוסף. אמרו עליו על יוסף הצדיק בכל יום ויום היתה אשת פוטיפר משדלתו בדברים, וכו'.

נמצא הלל מחייב את העניים, רבי אלעזר בן הרסום מחייב את העשירים, יוסף מחייב את הרשעים.

ובתשובת מהר"ם מרוטנבורג אמר שהוא מחייב את המטומטמים שהוא היה סתום ובכ"ז הגיע לדרגת המהר"ם.

והנה במפרשים הקשו שלכא' משמע מדברי הגמ' שיש תביעה מכל אחד שיהא כהלל וכיוסף והרי זה דבר קשה ובפרט שבגמ' עירובין (נג ע"א) אמר רבי יוחנן לבן של ראשונים כפתחו של אולם ושל אחרונים כפתחו של היכל ואנו כמלא נקב מחט סידקית. וזה אמרו אמוראים על עצמם.

ובאמת בגמ' בכתובות (כו ע"ב) מוכח שאדם נתבע לפי דרגתו שכשראה ר"ע ריבה אחת מלקטת שעורים מגללי בהמה שאלה בת מי את וכו' והטעם שאביה הפסיד כל הכסף ביארה הגמ' א. שלכבודו עשה ולא לשם שמים ב. שהיה יכול לתת יותר ובגלל שלא נתן התחייב.

נמצא שרק בגלל שיכל לתת יותר נתבע, משא"כ אם אין לו לא היה נתבע על כך א"כ איך זה מסתדר עם הגמ' שהלל מחייב את העניים.

ובספר אורח ישרים ישב זאת ע"פ מה שנאמר בפרקי אבות (ד, ט) רבי נתן אומר כל המבטלה מעושר סופו מבטלה מעוני ואם הוא מקימה מעוני סופו לקימה מעושר. כמו הלל שהיה עני וקיים ומסר נפש למען התורה לאחמ"כ נתמנה לנשיא.

וכן אמר באבות (ג, ח) רבי נחוניא בן הקנה אומר, כל המקבל עליו על תורה, מעבירין ממנו על מלכות ועל דרך ארץ. וכל הפורק ממנו על תורה, נותנין עליו על מלכות ועל דרך ארץ, שזו תשובה לעשיר שהוא עסוק שאם היה עוסק בתורה נכסיו היו משתמרים.

נמצא שהתביעה על האדם לא שיהא כהלל וכו"א ב"ח אלא שמה שאתה טוען שיש לך מפריעים עסקים וכו', הרי יש לך אפשרות ליצול.

וכן כלפי יצה"ר הדרך להלחם בו זה "וימאן" שעשה יוסף, שעל ההתחלה שבא אליו יצה"ר ימאן בו ואז יהיה לו סייעתא דשמיא לכובשו לנמרי.

והנאון ר"ח שמואלביץ ישב שהיות ומצות תלמוד תורה שונה משאר המצוות שהיא מקימת את האדם. כמו שכתב הרמב"ם בחלכות רוצח (ו, א): וחיי בעלי חכמה ומבקשה בלא תלמוד כמיתה חשובין וכן הרב שגלה מגלין ישיבתו עמו.

וא"כ שבלא לימוד התורה חשוב כמת, יש תביעה על האדם לדאוג שיחיה ונקמה הנמי את הדוגמאות האלו כי זה שזה אצל כל האנשים הניסיון של עושר או עוני או יצה"ר.

וזה שראינו אצל הלל שהיה משתכר בפרוטה מאוד קטנה והראיה שהשמש לא התעשר, מזה שנשאר שמש ובכ"ז חצי הוא נתן לשמש, וזה בגלל שהרגיש שחיו תלוים בו.

וכן לגבי ר"א בן חרסום שהיה עשיר והיה מרוד בעסקים כיצד לעשות חסד, ובכ"ז עוב את זה למען התורה למרות שזה לא עסקי ממון לשם רוח וכד', אלא עסקי מצוה.

ולפי הביאור הזה נמצא שאין תביעה שיהא האדם יהיה כהלל אלא לעשות את כל האפשרויות כדי שיעסוק בתורה למען חיו.

ולחבין הענין ביתר ביאור, יש לראות מה שנאמר בתהלים (א, א) אשרי האיש אשר לא הלך בעצת רשעים ובדרך חטאים לא עמד, וכו' כי יודע דרך צדיקים, ודרך רשעים תאבד.

ודיקו המפרשים מדוע כתוב דוקא לשון דרך, ולא צדיק ורשע.

וביאר שותמיד חייב האדם ללכת באיזו דרך ועליו לבדוק באיזה דרך הולך אם של צדיקים או של רשעים, והתביעה מהאדם היא ללכת בדרך של צדיקים ולא שיהא צדיק, שזה תלוי כל אחד בדרגתו.

ודרך רשעים יכולה להיות אפי' דרך שנראית לאדם שאדרבה זה אמצעי לעלות בתורת ה'.

לפי"ז אפשר להסביר את מה שהיה בשעבוד מצרים שפרעה היה משעבדם בפה רך בתחילה ואח"כ אמר להם שחייבים לעשות כך כל יום.

ובך דרכו של היצה"ר שלפעמים מראה את עצמו כאויב מתחילה ויש שמראה את עצמו כאוהב ולאחמ"כ פורש את טלפיו. וכבר אמר יעקב הצילני מיד אחי מיד עשיו. (בראשית לב, יא)

אולם שבט לוי שלא עזבו את התורה לא נשתעבדו כיון שלא עזבו את דרך צדיקים.

זכורני שכשנפטר הרב הראשי הרב הרצוג זצ"ל יצאו גם כמה מהראשי ישיבות ללויה וכשהגיעו להספידו בהיכל שלמה פרשו לרחוב אחר מכיון שעשו חרם על "היכל שלמה" וגרורותיה.

ולמתבונן יראה שיש כאן דרך חשיבה של גדולי ישראל, שאסור לשנות מהדרך ותמיד צריך להיות בדרך צדיקים ואם החליטו שזו דרך רשעים אז לא מתקרבים אליה.

וכמו שאמר החזו"א לראש הממשלה הראשון שעגלה טעונה צריכה להיות קודמת לעגלה ריקה.

ולכן על עמלק נאמר אשר קרך בדרך, שרצה לפגוע בדרך וידע שזה האמצעי לפגוע בצורה כזו שבסופו של דבר לא ישאר כלום.

ולכן נהגו אצל האדמורי"ם שכשנפטר האדמו"ר מכריזין כבר בחלויה על ממשיך דרכו, אפ' עוד לפני הקבורה, משום שאסור לאדם להיות רגע אחד עם הרגשה שאין מי שמדריך אותו.

וכבר אמר דוד המלך בתהילים (קכו, ד) כחצים ביד גבור כן בני הנעורים, שאם מכוון בדיוק את מטרת החץ ומזיז מילימטר אחד אזי בסופו של דבר החץ יטעה לא במילימטר אחד אלא בכמה סנטימטרים, כך יש לאדם לשמור על ימיו לא להיות אפ' לרגע אחד ללא השגחה.

ה' יוכנו לעמוד על המשמר, ואפ' שהיה ראשיתך מצער מ"מ נזכה לואחריתך ישנה מאד.

מסירות נפש להקמת מוסדות תורה

ידוע המעשה בבבא מציעא (פה ע"ב) אמר ליה רבי חייא לרבי חנינא בהדי דידי קא מינצית דעבדי לתורה דלא תשתבח מישראל, מאי עבידנא, אזלינא ושדינא ביתנא וגדילנא נישבי, וציידנא טבי ומאכילנא בשרייהו ליתמי, ואריכנא מגילתא וכתבנא חמשה חומשי, וסליקנא למתא ומקרינא חמשה ינוקי, בחמשה חומשי ומתנינא שיתא ינוקי שיתא סדרי, ואמרנא להו עד דהדרנא ואתינא אקרו אהדדי, ואתנו אהדדי ועבדי לה לתורה דלא תשתבח מישראל, היינו דאמר רבי כמה גדולים מעשי חייא.

והשאלה מפורסמת, מדוע רבי חייא לא לקח סופר שיכתוב מיד על קלף מוכן, והיה חוסף הרבה זמן ומאמץ וביטו תורה בזריעה ובקצירה ובשחיטה.

ותרצו בספרים, שבשביל להרביץ תורה צריך שיהיה במאת האחוזים טהור וכשר, ולכן גם הרשת שצדים בה הצבי תהיה מפשתן שנזרע על ידו.

והוסף השל"ח שמניין לרבי חייא שבאמת כך צריך, אולי בכ"ז אין צריכים כל כך הרבה טרחה, וכמו שאמר רבי חנינא לרבי חייא בהדי דידי קא מינצית, חס וחלילה אי משתכחא תורה מישראל מהדרנא לה מפילפולי.

וביאר, שלומדים זאת מדור הפלגה, שחיפשו בקעה שעליה יבנו את המנדל להולחם בהקב"ה (בראשית יא, ד).

ולכאורה, בשביל להגיע גבוה, צריכים לחפש הר הכי גבוה, ועליו לבנות את המנדל, ומדוע כאן חיפשו בקעה, מקום נמוך שמשם יתחילו לבנות מנדל. מה ההיגיון בזה, אם מטרתם להגיע לשמים.

ויישב השל"ח, שדור הפלגה ברשעותם ידעו, שבשביל להשריש ולהצליח בכפירה, חייבים להתחיל מן הנקודה הכי נמוכה ועמוקה, שכבר מהשורש תהיה כפירה, ואז תהיה לבך השפעה גדולה יותר. ומזה למד רבי חייא, שבשביל להצליח בקדושה יש להתחיל גם כן מהשורש.

וכמו שמסופר על הנאון מפוניבז', ששאלוהו כיצד הצליח להקים כזה מקום תורה, ויישב שביקש באותו יום של חנוכה הבית, שילמדו תורה להצלחת הישיבה, ולא ביקש שיתעסקו בהכנת האירוע ובארגונו.

ולא תלה זאת בהשתתפות הרבנים או בכרכותיהם, אלא בעמל התורה באותו יום.

ממילא לזרוע את הפשתן ולצוד צבאים ולשחטן ולעבד לעשות קלף, אין זה ביטול תורה, אלא זו העמדת התורה על תילה.

כן מוכח גם אצל בועז המובא במגילת רות, שכשהגיע לשדה שאל "למי הנערה הזאת" (ב, ה). והקשתה הגמרא, בשבת (ק"ג ע"ב) וכי דרכו של בועז לשאול בנערה, אמר רבי אלעזר דבר חכמה ראה בה, שני שבלין לקטה שלשה שבלין אינה לקטה. במתניתא תנא דבר צניעות ראה בה. עומדות מעומד נופלות מיושב.

והקשו המפרשים, עדיין השאלה במקומה עומדת, וגם אם ראה בה דבר צניעות, וכי זו סיבה להתיר לדבר עם אישה.

ובשם הבעש"ט מובא, שההיתר לבועז היה משום שהאיסור לדבר הוא משום שהרהורי עברה קיימים רק כאשר גם האישה חושבת לעבירה, כי היא אינה צנועה. משא"כ זו שדבר צניעות בה, ידע שלא יגרום לו הרהורי עברה, כי היא צנועה.

גם כאן רואים שכשיש יראת שמים ביסוד, לא מניעים ולא מכשילים בעברה.

זכורני שכך אמר לי הרב שחיבר זצ"ל, שאין זה נכון להחזיק כולל על ידי שמביאים אברכים ממקום אחר ונקראים ראש כולל. כל החכמה היא לחקים מקום תורה לילדים ולתת להם חצי משכורת, ולשמור להם עוד חצי לעתיד ויגדלו בתורה, וזה נקרא הרבצת תורה.

וכן מצינו שאמרו רבותינו, ע"ה בירמיה (טו, יט) "אם תוציא יקר מזולל כפי תהיה", שרק כשמוציא יקר מזולל, זוהי מעלה של "כפי תהיה". אבל לקחת דבר יקר ולהוסיף לייקר אותו, איו זו מעלה.

מכאן חובה מוטלת עלינו לדאוג שכל הדברים שבקדושה, שורשם יהיה בדרך התורה בקדושה ובטהרה.

קביעות בלימוד התורה

דרש רבי יהודה בר נחמני מתורגמניה דרבי שמעון בן לקיש, כתיב "כתוב לך את הדברים האלה" וכתיב "כי על פי הדברים האלה" נויאמר ה' אל משה כתב לך את הדברים האלה כי על פי הדברים האלה כרתי אתך ברית ואת ישראל (שמות לד, כז) פירש"י: כתיב "כתוב לך" אלמא נכתבה, וכתיב על פי אלמא לא נכתבה, דברים שאמרת לך בכתב אי אתה רשאי למוסרם לישראל על פה. ודברים שבע"פ אי אתה רשאי לכותבן. מכאן אתה למד, שהתלמוד לא נתן לכתוב אלא מפני שהתורה משתכחת. (גיטין ס ע"ב) (תמורה יד ע"ב).

וטעם הדבר, כתב הרמב"ם במורה נבוכים בתחילת פרק ע"א מהחלק הראשון וז"ל: וכבר ידעת שאפילו התלמוד המקובל לא היה מחובר בספר מקדם, לענין (מפני ענין) המתפשט באימה, דברים שאמרת לך על פה אי אתה רשאי לאומרם בכתב, והיה זה תכלית החכמה בדת, שהיא בכוח ממה שנפל בו באחרונה, ר"ל רוב הדעות והשתרנס וספקות נופלות בלשון המחובר בספר, ושגגה תתחבר לו נר"ל שתחבר שגגה בספרים מצד טעות סופר. ותתחדש המחלוקת בין האנשים, ושובם חבורות, והתחדש הבלבול במעשים, אבל נמסר הדבר בזה כולו לבי"ד הגדול כמו שבארנו בחבורנו התלמודים עב"ל.

והר"ן במגילה על המשנה הקורא בתורה לא יפחות מג' פסוקים (כ"ג, ע"ב) א"ר חגי ר' שמואל בר יצחק על לבי כנישתא חמא חד סופר מושיט תרגומא מן גו ספרא (שהיה התרגום כתוב בספר והיה המתרגם קורא בתרגום באותו ספר) אמר ליה אסור לך, דברים שנאמרו בפה בפה, בכתב בכתב.

וכתב הר"ן בפרק הניזקין (ס, ע"ב) ילפינן לה מדכתיב כי על פי הדברים האלה כרתי אתך ברית ואת ישראל. דברים שבע"פ אי אתה רשאי לאומרן בכתב ודכוותיה דברים שבכתב אי אתה רשאי לאומרן בעל פה אלא כל אחד באותו ענין שנאמרו ונתנו.

וטעמא דמילתא, משום דדברים שבכתב איכא מילי טובא דמדרשי מתוך הכתב כגון: חסרות ויתרות וקרי ולא כתיב ודכוותיהו, ואי אמרת להו על פה בצרי להו, וכן דברים שבע"פ הם פירוש לדברים שבכתב, וכשאין נאמרים אלא בע"פ אי אפשר לעמוד

עליהן אלא מפי מלמד שיפרש לו הפירוש יפה, ואילו היה נכתב אפשר שיסתפק בו שלא יבין הלשון.

(הרב שבט סופר בספרו אהל רחל פתיחה ג' לזמן החורף – תרל"ה) כתב על המשנה באבות פ"ו מ"ז גדולה תורה שהיא נותנת חיים לעושיה בעוה"ז ובעוה"ב שנא' כי חיים הם למוצאייהם ולכל בשרו מרפא (משלי ד כ"ב) וכן באבות פ"ד מ"ד ר' נהוראי אומר הוי גולה למקום תורה ואל תאמר שהיא תבוא אחריו שחבריך יקימוהו בידך "ואל בינתך אל תשען".

ומסביר האברבנאל ע"ה בספרו נחלת אבות ואומר: התנא בא להוציא מלבנו של האדם ג' מחשבות המונעות בעדו לגלות למקום תורה והן משכנעות אותו ללמוד תורה במקומו.

הא' היא, האדם מחליט בדעתו שבזמן שהמלאך "לילה" שאל על הטיפה שממנה נוצר טיפה זו מה תהא עליה חכם או טיפש, הוא הושב שהקב"ה "השיב חכם" וא"כ החכמה בודאי תגיע אליו כי כך גזרה חכמתו יתברך. ע"ז בא התנא ואומר לו ואל תאמר שהיא תבוא אחריו כי כך גזרה חכמתו יתברך, שהרי "המזל" הוא רק הכנה בלבד. ואם האדם לא ישתדל בסיבות האמצעיות הנאותות להגעתו וצאתו לפועל, אין ספק שהיא לא תבוא אחרי האדם. וכמו שאמרו חז"ל יכול יושב ובטל ת"ל בכל מעשה ידיך אשר תעשה.

הב', שאין צורך לגלות למקום תורה מפני שאתה יכול ללמוד מהחברים ששמעו מהרב, ע"ז אומר התנא ושחבריך יקימוה בידך שאינו דומה מי שישומע מפי הרב למי שישומע מפי התלמיד. הלוא תראו שאבותינו במעמד הר סיני לא רצו לשמוע הדיברות מפי משה ואמרו כל אשר דיבר ה' נעשה.

והג', שכלב אליהו, השומע דברי תורה מטייף לא מתרשם הרבה מפני שחסר צלם אלוקים.

והד', שמא תסמוך על דעתך ותאמר שאני לא צריך לא רב ולא תלמיד, כי מעצמי אעניין ואדע. לכן אמר ואל בינתך אל תשען כי הרב אל הבדים ונואלו.

והרשו חז"ל בברכות (סג ע"ב) על הפסוק: "וידבר משה והכהנים הלויים אל כל ישראל לאמר הסכת ושמע ישראל היום הזה נהיית לעם ה' אלוקיך". "הסכת": עשו כיתות כיתות ועסקו בתורה לפי שאין התורה נקנית אלא בחבורה כדרי' יוסי ברבי הנינא.

דאמר ר' יוסי בר חנינא מאי דכתיב "חרב אל הבדים ונואלו" חרב על שונאיהם של תלמידי חכמים שיושבים בד בבד ועוסקים בתורה ולא עוד אלא שממפשים. ומאמר חז"ל זה מובא גם במכות (י' ע"א) וגם במסכת תענית (ז' ע"א)

לכא' נשאלת השאלה מדוע מיתתם בחרב.

ובחידושי המהרש"א [מכות] מיישב את הקושיא באומרו, שמדרך לימוד תורתנו מתוך עומק עניינם לא יבא האדם על בוריה של תורה ועל אמיתותה רק ע"י פלפול וחידוד ע"י חברים. מה שאין כן דתי העובדי כוכבים, שכל אחד עושה לו דת לעצמו כפי רצונו ודעתו, ואין צורך לחברים וכו'.

ולזה אמר מי שעוסק בתורה בד בבד ביחידות הנה הוא עוסק בה כעובד כוכבים העוסק בה שלימודו ביחידות. ואמרינן בפ' ד' מיתות עובד כוכבים העוסק בתורה חייב מיתה ואמרינן שם דכל מיתתו בסיף שהוא מיתת חרב וע"כ זה העוסק בתורה כמידת העכו"ם ביחידות ראוי לעונש מיתת חרב וסיף.

והחפץ חיים וצ"ל בספרו שם עולם פרק כ"א מונה והולך כל המעלות והיתרון למי שלומד בחבורה ע"י הלימוד בצוותא בחבורה.

א. מתקדש שם שמים יותר ברוב כמו שנא' ברוב עם הדרת מלך.

ב. הלומד יחידי אמנם יש לו שכר אבל לא נרשם בספר הזיכרונות משא"כ בחברה אז "נדברו יראי ה'" ויכתב בספר זיכרון לפניו ואם לומדים בעשרה שכינתא קדמא ואתיא.

ג. אחד מה-מ"ח דברים שהתורה נקנית בהם, דיבוק חברים.

ד. בחבורה אין כוח ליצה"ר להפריעו שחבריו יזכירוהו לבוא לשיעור ומתבייש לפרוש מהציבור.

ה. "קנאת סופרים תרבה חכמה" ע"י שרואה כמה חבריו השיגוהו בלימוד.

ו. זוכה גם ללמד את אחרים כמו שאמר רבינא כל האוהב ללמד בהמון לו תבואה והיינו דאמר רבי הרבה תורה למדתי מרבתי ומחברי יותר מהם ומתלמידי יותר מכולם שלפעמים חברו אינו מבין היטב איזה דבר והוא מסביר לו ועי"ז הוא בכלל רבו.

כמובא במס' ב"מ (ל"ג ע"א) במשנה היה אביו ורבו נושאים משאוי מניח את של רבו ואח"כ מניח את של אביו ת"ר רבו שאמרו רבו שלימדו חכמה ולא רבו שלימדו מקרא ומשנה דברי ר"מ ר' יהודה אומר כל שרוב חכמתו הימנו ר' יוסי אומר אפילו לא האיר את עיניו אלא במשנה אחת זהו רבו אמר רבא כגון רב סחורה דאסברן זוחמא ליספרון: כלי שבצד האחד מסלקין וזהם הקדירה ובצדו השני מוציאים את הבשר.

ז. ע"י הלימוד בצוותא מתרחבת הידיעה יותר כמו שנאמר (תענית ז) למה נמשלו דברי תורה לאש שנא': "הלא כה דברי כאש נאום ה'" לומר לך מה אש אינו דולק יחידי אף דברי תורה אינן מתקיימין ביחידי.

ח. אינו דומה מרובים העושים מצווה למעטים העושים מצווה (רש"י בחוקות)

ואם למרות כל המעלות הללו תלמיד חכם בוחר לו ללמוד לבד סימן לדבר שהשלום אצלו קטוע בינו לבין חברו משום כך עונשו בחרב שהוא היפך השלום.

ובזה מובן התנא דבי אליהו זוטא פרק י"ד שכתב וז"ל: אין ישראל נגאלין לא מתוך הצער ולא מתוך השעבוד ולא מתוך הטלפול ולא מתוך הטרופ ולא מתוך הדחק ולא מתוך שאין להם מזונות אלא מתוך עשרה בני אדם שהן יושבין זה אצל זה ויהיה כל אחד מהן קורא ושונה עם חברו וקולם נשמע.

זוהי תשובת המשקל לעוון שנאת חנם שהחריב את ביהמ"ק השני למרות שהיו לומדים תורה כי השנאת חנם ששררה פלגה את עם ישראל ואת לומדי התורה וזרעה בהם פרוד.

והקביעות בדבר זה היא חשובה מאוד כמ"ש חז"ל (שבת ל"א) ששאלים לאדם קבעת עיתים לתורה אנו חושבים שזה קאי רק על בן אדם שאין תורתו אומנותו ושואלים אותו אם לכה"פ קבע עיתים לתורה וזה אמת לפי פשוטו (ראה רש"י שם)

אולם יש לדעת כי גם לת"ח היושב כל היום בישיבה ולומד יש מקום לשאלה זו קבעת עיתים לתורה כלומר: אם עשית תורתך קבע ולא באופן עראי, כגון אם לכל דבר קטן סוגר בן הישיבה את הגמ' ויוצא החוצה אין זה נקרא קבע (לב אליהו על התורה בבראשית דף קצט). "כל הקבוע כמחצה על מחצה דמי". ודו"ק.

וכן מצינו בגמ' ברכות (ל"ה) אמר רבה בר חנא א"ר יוחנן משום ר' יהודה בר אלעאי בוא וראה מה בין הדורות הראשונים לדורות האחרונים דורות ראשונים שעשו תורתם

קבע ומלאכתם עראי זה וזה נתקיים בידם האחרונים שעשו מלאכתם קבע ותורתם עראי זה וזה לא נתקיים בידם.

ובספר בן יהודע על המאמר הנ"ל מסיים וז"ל: וג"ל בס"ד לכן עשרת הדברות שבהם כלולה כל התורה הם קע"ב תיבות לרמוז שצריך לעשות את התורה קב"ע וטוב לו.

השכחת התורה ע"י המלאך

במס' נדה (ל, ע"ב) הנמ' אומרת: דרש ר' שמלאי, תינוק שנמצא במעי אימו, נר דלוק לו על ראשו וצופה ומביט מסוף העולם ועד סופו, שנא': "בהלו נרו עלי ראשי לאורו אל חשך", (ואל תתמה שהרי אדם ישן כאן ורואה חלום באספמיה) ואין לך ימים שאדם שרוי בטובה יותר מאותן ימים, שנא' (משלי יד): "מי יתנני ירחי קדם כימי אלוקי ישמרני", ואיזהו ימים שיש בהם ירחים ואין בהם שנים, הוי אומר אלו ירחי לידה. ומלמדין אותו כל התורה כולה, שנא': "זיורני אמר לי יתמך דברי לבך שמור מצותי וחיח". ואומר איוב (כט): "בסוד אלוקי עלי אהלי", מאי ואומר, וכי תימא נביא הוא דקאמר ת"ש "בסוד אלוקי עלי אהלי".

וכיוון שבא לאוויר העולם, בא מלאך וסמרו על פיו ומשכיחו כל התורה כולה, שנא': "לפתח הטאת רובץ" ואינו יוצא משם עד שמשביעין אותו: תחיה צדיק ואל תחי רשע, ואפי' כל העולם כולו אומרים עליך צדיק אתה, היה בעיניך כרשע, והוי יודע שהקב"ה טהור ומשרתיו טהורים ונשמה שנתן בך טהורה (זה החלק אלוקי ממעל), אם אתה משמרה בטהרה מוטב, ואם לאו הריני נוטלה ממך.

ונשאלת השאלה: לכאורה אם משכחים ממנו את כל התורה, אי"כ למה מלמדין אותו. אלא הדבר יובן על פי משל, לאדם שהיה לו איזה חפץ בעל ערך רב, והוא היה קשור מאוד לחפץ הזה, והנה פתאום החפץ אבד ממנו. איזה צער ועגמת נפש, והוא מחפש ועושה בדיקת חפץ בשביל זה ולא מתייאש, כל יום מחפש ומחפש, וכעבור כמה שבועות

והנה הוא מוצא את החפץ. אי אפשר לתאר את השמחה הרבה, מה שאין בן אם הוא סתם מוצא איזה חפץ ואפי' שהוא יקר לא תהיה לו שמחה רבה כ"כ, ולכן מלמדו את התינוק ומראו לו את כל התורה כולה, ובשלומד ומבין עוד איזה תוס' ועוד איזה מאמר חז"ל, שמחתו תהיה כפולה ומכופלת.

נמצא, שהתורה צריכה להיות קנויה לאדם מלשון קניין, ושתהיה חלק מגופו, כמו אותו תינוק שהיה ערום בבטן אמו והתורה היתה חלק ממנו, ולא רק שהתורה היתה מונחת בכיס, כי לאחר שאדם נפטר פושטים מעליו את בגדיו עם התורה שבכיס ונשארת בעוה"ז, משא"כ אם היא היתה חלק מגופו, שאפי' כשיוצא מעוה"ז ערום הוא טבועה בגופו ובעצמותיו.

ה' יזכנו שהתורה תהיה אצלנו בתורת קניין שמור, אמן.

